

GÉGÉNY

www.gegeny.hu
www.gegenyiertek.hu

Készítette:

Szeretettel üdvözljük Önt
az Agrárminisztérium Hungarikumok Főosztálya által támogatott
Gégény Község Önkormányzata

A Rétköz emberében rejlő érték

című pályázati kiadványának megtekintésekor!

HUNG-2022

I. NÉHÁNY INFORMÁCIÓ GÉGÉNYRŐL

Kedves érdeklődő!

Köszönjük, hogy figyelmével megtiszteli kiadványunkat. Engedje meg, hogy röviden bemutatkozzunk és megosszunk Önnel néhány érdekességet magunkról:

- Községünk, Gégény Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyében annak szabolcsi részén, a Rétközben található, és dokumentáltan egészen az Árpád-korig visszanyúló múlttal bír, hiszen nevét egy 1406-ban kelt oklevélbe foglalt adománylevélben említették először.
- Közvetlen szomszédaink szintén komoly múltra visszatekintő települések: kelet felől Pátroha, délkelet felől Nyírtass, dél felől Berkesz, délnyugat felől Demecser, északnyugat felől pedig Dombrád határol bennünket.

- Településünk közúton és vasúton egyaránt jól megközelíthető. Saját vasútállomással is rendelkezünk a Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony vasútvonalon és a településünkbe érkező buszjáratok is ki-egyenlítették.
- Személygépkocsival Gégény az ország távolabbi részei felől a 4-es főút felől közelíthető meg a leg-egyszerűbben, Székelynél letérve a 3831-es útra, majd onnan Demecsertől tovább a 3827-es úton.
- Közel 1900 fős községünk 630 házának szinte mindegyike lakott Nagy-nyon örülünk annak, hogy más települések fiataljai számára is vonzerőt képviselünk, hiszen jó közlekedési adottságaink a távolabbra történő munkába járást is segítik.

II. MIÉRT MUTATUNK BE NEMZETI ÉRTÉKVÁLOGATÁST?

„A tudás hatalom.”

Fontosnak érezzük, hogy a településünkön élő valamennyi generáció számára bemutassuk a magyar nemzeti értékmozgalmat a benne rejlő szépségek és lehetőségek feltárásával. Mi is folyamatosan nyomon követjük a magyar kulturális élet legaktuálisabb eredményeit, valamint a nemzeti kultúránkat érintő törvényi és szakmai elismerési irányokat is. Minden olyan jelenséget, amely községünk múltját, jelenét és jövőjét is érinti és támogatja valamilyen módon. Így kerültünk kapcsolatba e projekt szakmai anyagait összeállító, pályázatunkat koordináló – édesanyja családjá és gyermekkorá révén kis falunkhoz is kötődő – szakemberrel, Kocsi Erikával, aki a pár évvel ezelőtt megnyitotta figyelmünket a hungarikumtörvény fontosságára, és ébren tartja érdeklődésünket folyamatosan tájékoztatva minket az új eredményekről és lehetőségekről.

Úgy gondoljuk mi is, hogy a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, azaz a hungarikumtörvény – és benne az immár 11. éve gyarapodó, törvényileg azonosított nemzeti értékkinccs – a mi kis falunk élete szempontjából is érdekes. Ezért döntöttünk úgy, hogy kiadványunkkal egy olyan válogatásban vil-

lantjuk fel a magyar nemzeti értékek bámulatos változatosságát, amely nem csupán a 2015 óta működő Gégényi Települési Értéktárba besorolt helyi értékeket érinti, hanem tágabb kitekintésben mutatja be a magyar nemzeti értékmozgalmat eredményeit és változatosságát, ezzel nemzeti kincseink sokszínűségét.

Ismeretterjesztő prospektusunkban ennek jegyében 30 nemzeti értéket villantunk fel oly módon, hogy egy válogatás erejéig nem csupán településünk, hanem régióink, sőt tágabb kitekintésben országunk értékekben gazdag világáról is átfogó és hiteles képet nyújtunk minden kedves érdeklődőnek.

Reméljük, sikerül érdekes, elgondolkodtató és Önöket akár további tájékozódásra ösztönző ismereteket adunk nemzetünk kincseiről.

„Nemzeti értékeinkkel a magyarság „szép arcának” megmutatása a cél, hogy ezáltal is növeljük önbecsülésünket, és erősítsük önmagunkban és a nagyvilágban is a nemzetünkről alkotott valódi képet. A magyar nemzeti érték egy megalkuvás nélküli minőség, az a bizonyos „magyar geniusből fakadó erő”, amelyet már világszinten is ismernek és elismernek.” (Kocsi Erika)

III. A NEMZETI ÉRTÉKEKRŐL RÖVIDEN

A magyar nemzeti értékmozgalom kapcsán egy rövid ismertetéssel szeretnénk gazdagítani az Önök tudását.

A kiadvány összeállításának évében, 2023-ban immár 11 esztendő múlttal büszkélkedő hungarikumtörvény 8 szakterületi kategóriában teszi lehetővé a nemzeti értékek azonosítását, besorolását a hungarikum-piramis szintjeire.

1. Agrár- és élelmiszergazdaság: az agrárium szellemi és tárgyi termékei, az erdészet, halászat, vadászat, az élelmi-szerek és állategészségügy területén fontos szerepet játszó értékek tartozhatnak ide.

2. Egészség és életmód: a tudományos és népi gyógyászat, valamint megelőzés, természetgyógyászat szellemi és tárgyi termékeinek nemzeti érték kategóriája.

3. Épített környezet: a környezettudatos építési munka eredményeként létrehozott, elsődlegesen az egyéni és közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgáló épületek és azok szellemi termékei tartozhatnak ide.

4. Ipari és műszaki megoldások: az ipari termelés – beleértve a kézműipart, kézművességet is – szellemi termékei és tárgyi javai sorolhatók be ide.

5. Kulturális örökség: a kulturális örökség szellemi és tárgyi javai tartoznak ide, s jelenleg ez a legtöbb nemzeti értéket magába foglaló érték kategória.

6. Sport: a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképeség megtartását, fejlesztését szolgáló, testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység értékei kerülhetnek be ide.

7. Természeti környezet: az ember természetes környezetének tárgyi elemei, valamint az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek sorolhatók ide.

8. Turizmus és Vendéglátás: a turizmus és a vendéglátás szellemi eredményei és termékei tartozhatnak ide.

Valamennyi értéknél figyelembe kell venni azt a szempontot, hogy nemzetiséghez kapcsolódó érték-e, amely az adott nemzetiség identitásához kötődő jelen, vagy múltbeli nyelvi, folklór, öntevékeny, illetve hivatásos előadó-művészeti, hitéleti, alkotóművészeti hagyományai összességének, valamint nemzetiség által épített és tárgyi örökségnek a kincseit jelenti. (forrás és további információ: www.hungarikum.hu).

IV. BEMUTATOTT ÉRTÉKEINK

GÉGÉNY SZÜLÖTTE, SZILÁGYI LÁSZLÓ 1956-OS MÁRTÍR EMLÉKEZETE

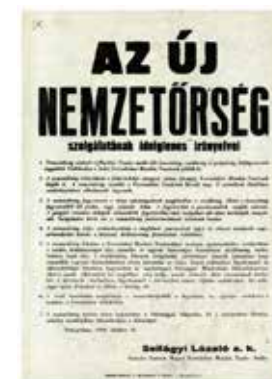
„Úgy kell cselekedni, ahogy a meggyőződés, a lelkiismeret, a szív diktálja.”

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Gégényi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

Szilágyi László (Gégény, 1924. nov. 20. – Nyíregyháza, 1958. máj. 6.), a forradalmi események idején épp vállalati tervelőadóként dolgozó fiatal mérnök, kétgyermekes családapa 1956. október 26-án elhagyta a munkahelyét és beállt a tüntetők közé. Miután úgy értesült, hogy a Kossuth gimnáziumban diákokat tartanak fogva, egy csoport élén azonnal odavonult és a gimnázium erkélyéről mondott beszédével igyekezett megnyugtatni a tömeget. Központi szerepe volt abban, hogy a megyében vér nélkül zajlott le a forradalom. Szilágyi László számára fontos volt a rend fenntartása, így az önbíráskodásnak mindvégig igyekezett elejét venni. Ezért tartóztatta le a megyei tanácselnököt és az első titkárt, ami fontos vádpont lett későbbi perében. A forradalom leverése után egyike volt azoknak, akiket a szovjetek Ungvárra deportáltak. A magyar hatóságok végül 1957. február 21-én tartóztatták le. Kezdetben köztörvényes bűncselekménnyel, csalással vádolták, amit

végül szervezkedés kezdeményezésére változtattak. A Debreceni Katonai Bíróság úgy ítélte meg, hogy Szilágyi László az államhatalom átvételének szándékával cselekedett, így első fokon halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. április 28-án jogerőre emelte a döntést, s Szilágyi Lászlót május 6-án kivégezték. Kivégzésekor felkiabált a többi fogvatartottnak: „Hol sírjaink domborulnak...”. Az élete utolsó szavaiban idézett verssor önmagát beteljesítő szomorú jóslattá vált: az unokák valóban fájó imádsággal emlékeznek a mártírra.

A kivégzések harminchárom esztendőes családapa hat- és négyéves gyermekei félárvaként nőttek fel, családját meghurcolták, özvegy felesége sehol sem kapott munkát, ezért az idős nagyszülők és testvérei Szilágyi Irma és Szilágyi Sára – Gégény szintén köztisztviselőben álló, pár éve elhunyt, gyémántdiplomás tanító nénije – gondoskodtak a családról. Gégény község mindmáig hálával és fájó büszkeséggel emlékezett a legelsőként vált a Gégényi Települési Értéktár részévé helyi, ezáltal nemzeti értéké.

A TÖBB SZÁZ ÉVES MÚLTRA VISSZATEKINTŐ, KÜLÖNLEGES GÉGÉNYI KÉZIMUNKA NÉPI HAGYOMÁNYÖRZŐ KULTUSZA

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Gégényi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

A magyarság évszázadokon át – és a hagyományt éltetve gyakran ma is – hímzéssel díszítette női és férfi viseletét, otthonának számos használati tárgyát: párnavégek, lepedőszélek, falvédők, asztalterítők, rúdraló kendők, törülközők nyertek ilyen módon bámulatos esztétikát. Ide tartozott a jegykendő, a násznagy kendő és a szemfedő is. Elmondható, hogy hímzés Gégényben ma is eleven kultúrája és gyakorlata – szépen beilleszkedve e tevékenység magyar kultúrtörténeti áramába – az emberi élet teljes vonulatát lefedi a születéstől indulva a házasságkötésen át egészen a halálig. Ezek a kifinomult szépségű darabok igazán esztétikussá tették a múltban, s teszik ma is az itt élők mindennapjait.

A hímzéssel párhuzamosan, azzal szerves szimbiózisban vált a gégényi kézimunka másik központi tevékenységévé a horgolás, amely a csipke készítésének egyik késői változata. E tevékenység során a horgos végű tűvel az ujjakra csavart fonálból horgolnak gyönyörű darabokat, lazábbra vagy tömöttebbre.

Gégényben – annak ellenére, hogy speciális gégényi minta nincs – nagy népszerűségnek örvend e tevékenység, és hajdan minden valamire való leány és asszony tudott kézimunkázni. Így különböző magyar mintákat, motívumokat hímeztek, s akár Rákóczi-mintás, akár keresztzemes vagy matyó hímzés, esetleg buzsáki vagy karádi, netán kalocsai hímzésmintáról volt is szó, semmi nem fogott ki a gégényi asszonyok kezügyességén, s ezt lányaiknak, unokáiknak is megtanították, szép hagyományként továbbörökítve a tevékenységet.

A GÉGÉNYI REFORMÁTUS TEMPLOM

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Gégényi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

Az Árpád-kori múlttal büszkélkedő Gégény község régi, középkori eredetű templomát 1903-ban bontották le, mivel az már kicsinek bizonyult a növekvő gyülekezet számára. Szűk Endre lelkipásztorsága idején jött létre a templomépítési alap, s utódja Vas Mihály idejében érkezett el a rég várt pillanat, amikor új templomban gyülekezhet össze Gégény népe az Istent dicsőíteni. Az új templom a szárazmalom helyére, a főtca tengelyébe épült. Falai felhasználták a régi templom anyagát is. Tervezője Katona György sárospataki mérnök volt. A templom észak-déli tengelyben épült, a déli homlokzat előtti torony 30 méter magas, az északi vége a nyolcszög három oldalával záródik. A templom belső terében két karzat, egy nagy szőszék, és mintegy 300 ülőhely található. 1903-ban egy 197 kg-os harangot készíttetett a gyülekezet Sopronban, Seltenhofer Frigyes műhelyében, Nyakas Miklós emlékére. Szintén 1903-ban készült el egy 403 kilogrammos harang, amelyet később 1917-ben a császári és királyi hatóság elvitt. A második 411 kilogrammos nagyharangot Szlezák László öntötte Budapesten, 1922-ben. Az orgona 1910-ben készült el Rieger Otto által. Az templomépítés 90. évfordulójára a templomot a gyülekezet 1993-1995 között felújította, de azóta már szintén komoly külső felújítás alá került, s gyönyörű és méltóságteljes pompával kiragyogva határozza meg a község arculatát a Polgármesteri Hivatallal szemközt.

A HÍRES SZABOLCSI TÖLTÖTT KÁPOSZTA

Szakterületi kategóriája: Agrár-és élelmiszergazdaság
Besorolásának legmagasabb szintje:
Gégényi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

Szabolcsban a nyarak és az ünnepek nem mulhatnak el paradicsomos töltött káposzta nélkül, de a hétköznapiaknak is közkedvelten finom eledele. A gazdag ízvilágú szabolcsi töltött káposzta tökéletes egytálétel, ami fejes káposztából, kicsi, csinos tekerésben paradicsommal készül. Érdemes szalonnát vagy valamilyen füstölt húst is rejteni a lábosba. Mivel jó kiadós, tökéletes akkor is, ha vendégek érkeznek.

A szabolcsi töltött káposzta minden szabolcsi, sőt immár mondhatni minden magyar háznál, sőt külföldön is ismert és szeretett változata, kicsire töltött, csinos formájával, erőteljes paradicsomos aromájával speciálisan

szabolcsi tájékat. Más, mint a klasszikus töltött káposzta, igazi szabolcsi jellegzetesség. Nagyon finom, hidegen és melegen is ehető, és ellentétben a magyar ételek többségével, minél többet melegítjük, annál finomabb! Tejfővel, friss kenyérral kínáljuk, bár a tejfő nem mindig szükséges, ízléstől és szokástól függ. Egyedi íze a paradicsomtól édes és rendkívül finom, ám ismert csípősebb változata is. Az igazi szabolcsi töltött káposzta receptjét szabolcsi asszonyok tudástára őrzi és hagyományozza át generációról generációra, és a rétközi Gégényben készítik egyik legfinomabb változatát. Nem csoda, hogy nemzeti érték is a Gégényi Települési Értéktárba történő beemelésével vált a karakteres szabolcsi népi étékfeleség.

A HÍRES DOMBRÁDI TISZA-PART ÉS TISZA-PARTI VENDÉGLÁTÁS

Szakterületi kategóriája: Turizmus és Vendéglátás
Besorolásának legmagasabb szintje:
Dombrádi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

A szőke Tisza dombrádi szakasza, a híres dombrádi Tisza-part métán vált helyi, ezáltal nemzeti értékévé, hiszen évtizedek óta kedves és kedvenc kikapcsolódási pontja a hazai és nemzetközi turizmusnak. Ebben a mesés környezetben található a Tisza egyik legkedveltebb strandja is. Ez a csodás természeti környezet – a köré fonódó, szintén híres vendéglátással – egyaránt népszerű pihenőhely a folyón utazó természetjárók, a vízi sportok kedvelői, a szórakozni vágyó fiatalabb és idősebb korosztály körében egyaránt. Vadregényes, árnyékot adó fák ölében

nyugvó, lassan mélyülő homokos partja ideális természetes pihenő helyszín a gyermekes családok számára is. A neves helyi érték fontos részét képező ún. Szórakoztató Centrum egyik legkedveltebb helye a Vigadó Csárda, ahol a legízletesebb halételek várják a kedves vendégeket. A Tisza közelsége és a széleskörű vendéglátói szolgáltatás, a szépen felújított Strand Motel, a Tisza-partra szervezett fergeteges élő koncertek és a forró hangulatú nyáresték országos ismertséget szereztek ennek a helynek. Ez a sok-sok összetevő teszi karakteressé, híressé ezt a szabolcsi nemzeti értékünket, amely Kocsi Erika szakmai munkájának köszönheti kitekintő törvényi címét.

A MÚLT SZÁZADBA VISSZANYÚLÓ TÖRTÉNELMI MÚLTJÁT TISZTELŐ, HAGYOMÁNYAIT NÍVÓSAN ÁPOLÓ, A HELYI ÉS MEGYEI SPORTÉLETBEN MEGHATÁROZÓ SZEREPET BETÖLTŐ DOMBRÁD SPORTEGYESÜLET

Szakterületi kategóriája: Sport
Besorolásának legmagasabb szintje:
Dormánd Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

A Dombrád Sportegyesület már 2017 óta helyi, ezáltal nemzeti érték a Dombrádi Települési Értéktár részeként a Sport szakterületi kategóriában. Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye rétközi részének csapata már közel egy évszázados múlttal rendelkezik. Az elmúlt század óta a térség közkedvelt focicsapatához a nagyszülői, szülői generációnak is számos szép élménye kötődik. Szerencsére a Dombrád SE dinamikus, de a hagyományokat tisztelő jelenlegi, fiatal vezetése tudatosan élteti tovább a jelenben a jövő számára is az egyesületre jellemző érték karaktert.

Róluk bővebben itt olvashatnak az érdeklődők: www.dombradse.hu

A YouTube-on pedig egy – Kocsi Erika által rendezett - kisfilmet is bármikor megtekinthető Dombrádi Értéktükör címen.

Lényeges még kiemelni, hogy maga a Dombrádi Települési Értéktár a Hung-2017 pályázat keretében a Gégényi Települési Értéktár mintájára és segítségével kezdte meg aktív működését.

SZATMÁR-BEREG ÉS KÁRPÁTALJA KÖZÉPKORI TEMPLOMAI

Szakterületi kategóriája: Épített környezet
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében a középkori templomoknak olyan sűrű hálózata maradt fenn, amely országosan is egyedülálló. A térségre jellemző szélsőséges földrajzi viszonyok, a pusztító árvizek, állandó belvizek következtében a településstruktúra mellett a helyi közösségek hagyományai, az épített, természeti örökség is konzerválódott és páratlan gazdagságában maradt fent és vált láthatóvá az utókor számára. Ez a vizek által körbezárt vidék távol tartotta magától a hódító hadakat, az idegen kultúrákat, megtartotta egyedi arculatát, hangulatát, így középkori építési értékeit is. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget a gótika és veszi kezdetét a fatemplomok földje és az ortodoxia. Szatmár és Bereg középkori templomainak egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük elhelyezett fa

harangtoronyok, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek és faragott szószekek. Kárpátalja a középkori templomok elsüllyedt paradicsoma. A bádoglemezek, cement vaslatok lekerülésével, a szakszerű műemléki helyreállításokat követően sorra mutatják meg magukat a templomok valódi szépségükben. Mind a 26 templom örökségvédelem alatt áll, s 3 templom – a sonkádi, gyűgyei és a szamosújlaki református templomok – Europa Nostra díjjal kitüntetettek.

A RÉTKÖZBERENCSI SZENT LÁSZLÓ ISKOLAKÁPOLNA ÉS A MELLETTÉ ÁLLÓ, 1784-BEN ÉPÍTETT FA HARANGLÁB

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Rétközberencsi Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

Rétközberencs kulturális életének igazi kis gyöngyszeme és több értelemben véve is különleges értéke a ma is istentiszteleti helyként üzemelő Szent László Iskolakápolna és a mellette található, vele egy kultúrtörténeti egységbe vonható 1784-ben épített fa harangláb. E helyi érték egyike a rétközi településeken megtalálható, egy történelmi keletkezési időszakra, a XVIII. századra datálható haranglábaknak.

A harangláb maga – mint a késő középkori és újkori népi építészet jellegzetessége – a templomi harang elhelyezésére szolgáló egyszerű oszlop, gerendaszerkezet, amelyet legfeljebb az időjárás viszonyosságai ellen védő tetővel látnak el, amelyek oltalmazzák magukat a harangokat, a harangok felfüg-

gesztő mozgató mechanizmusát, valamint a tartószerkezetet és alapozását. A haranglábak általában a falusi épületekkel közel azonos magasságúak vagy azoknál csak valamivel magasabbak a klasszikus esetben. Ez a rétközberencsi harangláb vonatkozásában a „közel azonos magasság” kategóriát képviseli. Gyakran magányosak, de gyakran egy-egy templom vagy szakrális célokra is igénybe vett épület, pl. iskola szomszédságában állnak csakúgy, mint Rétközberencsen.

A SZABOLCSI ALMATERMESZTÉS HAGYOMÁNYA

Szakterületi kategóriája: Agrár-és élelmiszergazdaság
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

Már a török kori utazók is csodálattal írták le a környéken termesztett almafajták gazdasági értékét, sokszínűségét. A II. világháború után a Nyírségben és a Beregben alakult ki és vált meghatározóvá az almatermesztés. Manapság az alma a legtöbb termőterületen és legnagyobb mennyiségben termesztett gyümölcs Magyarországon. Kiváló adottságai, tárolhatósága és szállíthatósága miatt egész évben fogyasztható. Ezen kívül meghatározó üdítőitalok alapanyagaként és jelentős a szesziparban betöltött szerepe is. A szabolcsi

almáskertekben a Jonathan, a Starking és a Golden Delicious a leggyakoribb fajta. Ez az ágazat óriási hatással volt a megye gazdasági növekedésére, szinte átformálta Szabolcs képét. Az alma megváltoztatta, fejlesztette a mezőgazdaságban dolgozók tudását, megélhetést, jövőt biztosított, jobbá tette az emberek életét. A szabolcsi alma messze földön híres. A „szabolcsi” eredet megjelöléssel ellátott alma az lehet, melyet Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén termeltek. Egyértelműen kijelenthető, hogy a magyar almatermesztés világhírét ez a fajta alapozta meg. Mikor a szabolcsi almára gondolunk, akkor döntően Jonatán, Jonagold, Golden, Red delicious és Idared fajtáról beszélünk.

LENTE LAJOS DALÉNEKES ÉS ZENESZERZŐ ÉLETMŰVE

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség

Besorolásának legmagasabb szintje:

Hajdú-Bihar Vármegyei Értéktár

Legmagasabb törvényi címe: Kulturális örökség

Lente Lajos hajdúnánási dalszerző és nótáénekes (született: 1936. március 9-én, Hajdúnánáson, elhunyt: 2020. április 15-én, Debrecenben) a magyar nóta koronázatlan királyaként vált ismertté és elismertté a magyar nemzeti tudatkincsben. A magyar nóta szépségét Hajdúnánástól Torontóig eljuttató művész egy hajdúnánási négygyermekes iparos családban látta meg a napvilágot. Életútja remek példa arra, hogy egy Istentől kapott tehetséget alázattal és szorgalommal ország és világ számára értékes kincsé lehet fejleszteni, bármilyen kis vidéki településről is származzon valaki, így életútja a gégyényi fiatalok számára is ösztönző lehet. A tehetségét magas zenei képzési síkon kiteljesítő művész népszerű előadóként a környező országokon túl Svédországban, Olaszországban, az USA-ban, valamint Kanada több nagyvárosában is vendégszerepelt. Gyakran remekelt különböző nótaműsorokban, és rendszeresen énekelt a rádióban és a televízióban is. Dalait,

amelyek alatt hozzávetőlegesen 80-100 dal-felvételt érthetünk a Nótaszó, Önök kérték és a Kívánság Kosár című műsorok a mai napig is műsorra tűztek. Több hanglemeze is született, kazettás felvételeinek száma tizenhét. A rendkívül tehetséges és zeneileg kimagaslóan képzett művész – habár alkalmanként népdalokat és operetteket is énekelt – maga is „nótaénekesnek” vallotta magát, mert ebben a műfajban tudott igazán kiteljesedni, nem véletlenül jelent neve egyet ma már a magyar nótával.

Lente Lajost „a magyar nóta koronázatlan királyaként” emlegetik mindmáig. Munkásságának elismeréseként, a népzenei hagyományok ápolása terén több évtizeden keresztül végzett kiemelkedő színvonalú, eredményes tevékenységéért megérdemelten több kitüntetésben is részesült már életében. Munkássága Kocsi Erika történész, hungarikum projekt-menedzser ötlete és munkája mentén vált – a művész fia ifj. Lente Lajos partnersége által - helyi, ezáltal nemzeti értéké a Hajdúnánási Települési Értéktár elemeként és megyei értéké a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár elemeként.

A SZABOLCSVERESMARTI REFORMÁTUS TEMPLOM

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség

Besorolásának legmagasabb szintje:

Szabolcsveresmarti Települési Értéktár

Legmagasabb törvényi címe: Kulturális örökség

A templomot 1845-48 között építette fel az egyházközség a temetőkertben. A szakrális épület északnyugati-délkeleti tengelyben épült, 30 m magas homlokzat előtti tornya északnyugatra néz. A háromszintes, órapárkányos torony alsó két szintjének elő- oldalán sekély faltükröben egy-egy négyzetes ablak, felső szintjén félköríves záródású harangház ablakok vannak. A templom délkeleti vége a nyolcszög három oldalával záródik. A 9x19 méteres belső terét a falakból félig kilépő pillérek nyugvó boltozat fedí. A torony felől két pilléren álló háromívű falazott karzat, a másik végében fakarzat, kötélábrós fala-

zott szószerék és háromszáz ülőhely található. A templom 1892-ben és a II. világháborús sérüléseit kijavítva, 1945-ben, majd az 1980-as évek végén végeztek felújítási munkálatokat. A késő barokk stílusú templom műemlék jellegű épület. Egy 1500-ban lefolytatott birtokperből tudjuk, hogy a községnek csak fakápolnája volt. A jelenlegi református templom 1845 körül épült téglából, a gyülekezet anyakönyvét 1773-tól vezetik. A templom jellege: sokszög záródással végződő teremtemplom, homlokzati toronnyal, késő barokk stílusban. Az egyszerű, de jó arányú épületnek 3 szintű torony ad hangsúlyt. A torony homorú sarkai között, sekély négyszögű tükrökben alul szögletes, felül félköríves, zsalus ablakok helyezkednek el. A zárt sisak törvonalú és órapárkányos. A padok késő barokk formákat őrző, klasszicista díszítésű asztalosmunkák.

FARKAS BERTALAN, AZ ELSŐ MAGYAR KUTATÓ ŪRHAJÓS ÉLETMŰVE

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Vármegyei érték

Farkas Bertalan (Gyulaháza, 1949. augusztus 2. –) vadászpilóta, űrkutató, űrhajós. Az Interkozmosz program keretében nyílt lehetősége az első magyarként a világűrbe jutni (a magyar így a hetedik nemzet lett, amelynek képviselője ott járt.) Az első és eddig egyetlen magyar kutató űrhajós az Ūrhajósok Nemzetközi Szövetségének alapító tagja, az MTA Interkozmosz Tanács kutatócsoportjának munkatársa, a Space for Earth Alapítvány alapító tagja. Leghíresebb kísérleti programja az űrutazás során az Interferon volt, de a Dóza kísérletben részt vevő, a KFKI által gyártott Pille sugárdózis mérő is rendkívül sok eredményt hozott a későbbi kutatások számára országunknak.

Tevékenységével nemzetközi elismerést vívott ki Magyarországnak, és mind a mai napig részt vesz az űrkutató népszerűsítésében. Nevét a 240757 Farkasberci kisbolygó őrzi, melyet Sárnecky Krisztián fedezett fel 2005. május 26-án. Ez a dátum azért lett ne-

vezetes, mert 1980-ban ezen a napon repült Farkas Bertalan a világűrbe. Nemzetünk híressége a mai napig büszkén vállalja szabolcsi származását, megyéinktől soha nem szakadt el, baráti, gazdasági kapcsolatait mindig igyekezett e térség javára is kamatoztatni. Farkas Bertalant a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Közgyűlés 2010-ben Pro Comitatu kitüntető díjban részesítette. Munkássága szintén Kocsi Erika ötletére és munkája mentén vált megyei értékévé a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Értéktárba történő megtisztelő beemelés által. A munka támogatója Bardi Béla, Gyulaháza polgármestere volt, aki baráti kapcsolatot ápol faluja neves szülőttel, és minden módon segíti az emlékéllítást.

TERMÉSZETTÁR ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI PROGRAMJAI

Szakterületi kategóriája: Természeti környezet
Besorolásának legmagasabb szintje: Debreceni Települési Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Települési érték

A debreceni székhelyű Természetjáró és környezeti nevelési programrendszer mindenkinek szakmai alapon ad támogatást ahhoz, hogy élményszintű, így tartósan beépülő, hiteles és érdekes ismereteket szerezzen természeti környezetünk csodáiról. A Váradai Zoltán vezetésével elhivatottan dolgozó szakmai csapat mindenkinek, kicsiknek és nagyoknak is örömmel segít a felfedezésben. Több mint 4000 tengeri állat, ezernyi ízeltlábú és az élővilág még számtalan érdekessége vár arra, hogy a debreceniek, a szűkebb pátriánkban élők vagy a távolabbról a civisvárosba látogatók előtt feltárulkozzon. A Természetjáró könyveden bebizonyítja, hogy egy kerti vizsgálódás is lehet olyan izgalmas, mint egy afrikai szafari, vagy egy csepp vízben is olyan pezsgő életet találunk, mint egy korallszirten. Megismerhetünk olyan érdekességeket is, amelyek bemutatására iskolai keretek között nincs lehetőség. Különös figyelmet fordítanak a ter-

mészétvédelemre, megbeszélésekkel értetik meg, hogy mitől lesz madárbarát egy kert, kik a rovarhotel lakói, mi is az a fényszennyezés. Sétálhatnak mezőn, hasalhatnak a kerti pázsiton, alámerülhetnek a tengerben, mindenhol körbevesznek bennünket a természet csodái, melyeket amatőr természetbúvár szemmel közelítünk meg. Különleges programjaik során mindenkit invitálnak arra, hogy fedezzék fel velük együtt a természet, az élővilág bámulatosan gazdag csodáit, és merüljenek el a színek és formák bűvöletében, élvezettel és örömmel átélve mindazt, amit sokan eddig csupán könyvekben olvastak, filmekben láttak. Aki szereti a természetet, érdekli a növény- és állatvilág, kicsit elbűjt benne egy amatőr természetbúvár, annak tetszeni fog a Természetjáró világa, amelyről itt tájékozódhat bárki: www.termesztar.hu.

A DEBRECENI HAJDÚ TÁNCEGYÜTTES MUNKÁSSÁGA

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Hajdú-Bihar Vármegyei Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Vármegyei érték

Az 1953-ban alakult Debreceni Hajdú Táncegyüttes együttes országosan is kimagasló folyamatossággal magas színvonalon látja el felvállalt művészeti és közművelődési feladatait. A legrangosabb szakmai megmértetésen, a néptáncegyüttesek minősítő rendszerében valamennyi generáció minden alkalommal a legmagasabb, Arany I. illetve „Kiválóan minősült együttes” fokozatra minősült eddig. A Hajdúsok arculata sokszínű: jelenleg több mint 400 főt számlálnak tagjaik sorában az óvodás kortól a kezdő felnőtt csoporton át a senior korosztályig. Nyílt programjaik minden generációt elérnek, Debrecen város és a megye rendezvényein rendszeresen szerepelnek. Saját fesztiválokat is szerveznek, mint a Szomszédolás Országos Gyermekek és Ifjúsági Néptáncfesztivál, a Hajdú-Bihar Megyei Gyermekek- és Ifjúsági Néptánc Fórum. Felvállalt küldetésük szűkebb pátriájuk, a Hajdúság és Hortobágy

hagyományainak megismerése és megismertetése is. Ennek szellemében szervezik 2006 óta az Országos Pásztortánc Versenyt és Pásztor Bált a Hortobágyon, és szakmai vezetésükkel hagyományörző csoport is működik a Hortobágyon. Kulturális missziójuk a határon túli magyarság segítése, legfrissebb ilyen kapcsolatuk a Fekete-Körös völgyi szövetség magyarsággal épült ki. Felkérésükre rekonstruálták és visszatanítják táncaikat, ezzel is támogatva identitásuk megőrzését. Repertoárjukban megtalálhatók az egész magyar nyelvterület táncjai, szokásai autentikus és tematikus színpadi megformálásban. Értékteremtő munkásságuk elismeréseként 2017-ben a Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba is megtisztelő besorolást nyertek. A 2023-ban már 70. éves Hajdú Táncegyüttes zászlóshajó szerepet vállal a debreceni és megyei vonatkozású nemzeti értékek népszerűsítésében is (bővebben: hajdufolk.hu). Munkásságuk szintén Kocsi Erika szakmai partnerségével és ötlete mentén vált nemzeti értékévé.

ORSZÁGOS KÉKTÚRA

Szakterületi kategóriája: Turizmus és Vendéglátás
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár, Agazati Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

Az 1168 km hosszú Országos Kéktúra Európa első hosszú távú turistaútja, Írott-kőnél kezdődik. A program ötlete 1930-as évek elején fogalmazódott meg, amit a tervezés és megvalósítás követett. Az Országos Kéktúra program azzal a céllal jött létre, hogy a túra résztvevői amellet, hogy sporttevékenységet folytatnak, egyúttal képet alkossanak hazánk természeti kincseiről, szépségeiről, betekintsenek tájaink életébe, hagyományába, megismerjék hazánk történelmét, földrajzát, vízrajzát, évszázadok alkotásait. Az Országos Kéktúra úgynevezett jelvénytulajdonos túramozgalom, ahol az útvonal végigjárásakor igazoló pontokat kell érinteni a túra során. Csak az útvonal kötött, bárki, bármikor elkezdheti és befejezheti. Aki az Országos Kéktúrát teljesíti azon kívül, hogy egy átfogó, teljesebb képet kap az országról, a vidékről, egy kiváló önismereti módszert is megismerhet és alkalmazhat.

VITÉZ LÁSZLÓ ÉS VITÉZ LÁSZLÓ-BÁBJÁTÉK

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

A vásári bábosok elébe mennek közönségnek, a színház falain kívülre viszik művészetüket, hiszen leginkább nem épített térben tartják meg előadásait. Akármilyen feltételek között képesek sikerre vinni a színház, a játék misztériumát, mindenhol és mindenkor életet fakasztanak, maguk felállított paravánjaikon, színpadjaikon, porondjaikon, magukra szerelt házikókon, ahol ők az optikai gyújtópontok, az ős-játékosok. Játékaikban egy kézbe és kézre gyűjtik a földi lét egy darabját, mindig legyőzik az „ős-komédiást”, az ördögöt, sőt a halált is. Drámai műfajként a vásári bábjáték a cselekményt olyan konfliktusok és bonyodalmak köré helyezi, amelyek igazolják az ember élet-szeretetét, optimizmusát, találékonyságát. A játékprogram feladata adott: a bábos minél rövidebb idő alatt oldja fel a néző önnön határait, ingerelje nevetésre, és kezdjen ve-

aktív kommunikációt. A bábos, a bábu és a néző együttműködése úgy alakuljon ki, hogy a bábos – mint marginális figura, mint alakító - egy láthatatlan hidat képezzen a néző és az önfeledten kacagó, a játékba kiabáló néző között. A vásári bábjáték a túlárado életerő princípiuma. A test bosszúja a szellem felett, a kisember bosszúja a hatalmasok felett, az ember bosszúja a halál felett belső ösztöneink tükrésként.

A TOKAJI TÖRTÉNELMI BORVIDÉK KULTÚRÁJA

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A híres tokaji borvidék összesen 27 települést foglal magába. A terület a világ első zárt borvidéke volt. 1737-ben egy királyi rendelet felsorolta azokat a településeket, amelyek határában a tokaji bor előállításához alkalmas szőlő termelhető. Az elmúlt ezer év alatt kialakult szőlőművelési hagyományok

érintetlen, eredeti formában való továbbélése és a terület évezredek egysége indokolta, hogy a borvidéket a világörökség részévé is nyilvánítsák. Az érték az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) által nyilvántartott világörökség listán szerepel. A Hungarikum törvény erre vonatkozó III. 12. § (2) pontja alapján ezen érték úgynevezett „törvény által hungarikumként” került be a Hungarikumok Gyűjteményébe.

CSÍKSOMLYÓI PÜNKÖSDI BÚCSÚ ÉS KEGYHELY

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A több százezer magyar katolikus és keresztény hívő részvételével minden év püünkösdjén megtartott búcsú az erdélyi Csíksomlyó kegytemplomában, és a közeli Kíssomlyó-hegy és a Nagysomlyó-hegy közötti nyeregben, szabadtéri szentmise keretében zajlik. A hagyomány szerint a közelebbi, de sok esetben a távolabbi egyház-községek keresztaljai, azaz az egy plébániai közösséghez, településhez tartozó búcsúsai, településük védőszentjeit ábrázoló zászlók alatt, gyalog teszik meg az utat Csíksomlyóra. A moldvai csángók a XVIII. században tűntek fel az eseményen, majd a XIX. században az út- és vasúthálózat kiépülésével egyre távolabbról érkeztek zarándokok. A II. világháború után, a kommunista hatalom betiltotta a búcsújárást, de ez nem jelentette azt, hogy megszűnt volna – kisebb csoportok folyamatosan elzarándokoltak minden püünkösdkor Csíksomlyóra. Az újjáéledésre csak 1990-től kerülhetett sor, a több

százezer tömeg, amely minden korábbinál szélesebb körből, nemcsak a magyar nyelvterület egészéről, hanem más európai és tengerentúli országokból is érkezik.

A kereszténység és a „Napba öltözött asszony” tisztelete ősi időkre nyúlik vissza a székelyek között. Dokumentált nyoma 1444-ből van a Csíksomlyói búcsúnak, IV. Jenő pápa akkor kérte a csíki hívek segítségét a ferences templom felépítéséhez. Jutalmul búcsút engedélyezett Somlyón. A csíksomlyói búcsú erősen összefonódott a Mária-kultusszal, amely fő eleme a Mária-kegy-szobor. A XVI. század elején készült székely leányarcú Mária-szobor Csíksomlyó legértékesebb ereklyéje, Európa legnagyobb fából készült gótikus Mária szobraként tartják számon, magassága a koronát is beleszámítva 2 méter és 27 centiméter. A Máriát „Napba öltözött asszonyként”, karjában a kis Jézussal ábrázoló alkotást többször újrafestették, mígnem a múlt században megtiltották bármilyen módosítását. Az egyház 1798-ban nyilvánította csodatévőnek a szobrot, a székelység már évszázadok óta hitt a Mária-szobor közbenjáró, segítő erejében.

KABAY JÁNOS GYÓGYSZER-VEGYÉSZETI TALÁLMANYA, ÉLETMŰVE

Szakterületi kategóriája: Egészség és életmód
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

Kabay János (1896-1936) magyar feltaláló, kutató vegyész életművének központi eleme, a világ gyógyszergyártásának egy döntő szegmensét, a morfingyártást megreformáló - és azóta is meghatározó - két speciális találmányára építve Kabay-módszer néven vonult be a tudományos köztudatba. E két, egymással összefüggő gyógyszerészeti felfedezés megmutatta az utat az ellenőrzött morfingyártáshoz az ópium-fázis elkerülésével, előbb zöld máknövényből („zöld-eljárás”) 1925-ben, majd továbbfejlesztve a technikát 1931-ben száraz mákszalmából („száraz eljárás”), melyet addig csak mezőgazdasági hulladékként használtak. A világ összes

gyógyszergyárában a mai napig az ipari „morfingyártás magyar atyjának” módszerével állítják elő száraz mákszalmából az orvoslásban elengedhetetlen alapanyagot képező morfint. A hungarikummá nyilvánítás a róla szóló Árnyéksugarak című könyvet is író Kocsi Erika lelkes munkájának eredménye.

„BÉRES CSEPP ÉS BÉRES CSEPP EXTRA”

Szakterületi kategóriája: Egészség és életmód
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A Béres Csepp, illetve továbbfejlesztett összetételű változata, a Béres Csepp Extra a magyar gyógyszerkincs része, amelyet magyar feltaláló, idősebb dr. Béres József fejlesztett ki. Vítathatatlanul a magyar alkotótevékenységhez, tudáshoz kapcsolódik ez az egyedi, különleges és kimagasló minőségű gyógyszer. Minőségét a találmányra megadott szabadalmi oltalmak, illetve a gyógyászati célra történő alkalmazást engedélyező, gyógyszer forgalomba hozatali engedélyek igazolják. A Béres Cseppek az igaz magyar ember segítőkész, érzékeny és tiszta értékrendjét közvetítik, ami által belföldön és külföldön is a magyarság kiválóságát hirdetik. A Béres Cseppek története példát mutat szorgalomból, kitartásból, emberségből, igaz értékekből.

MAGYAR PÁSZTOR- ÉS VADÁSZKUTYAJAJTÁK

Szakterületi kategóriája: Agrár-és élelmiszergazdaság
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A magyar kutyafajták (komondor, kuvasz, puli, pumi, mudi, magyar vizsla, drótszőrű magyar vizsla, erdélyi kopó, magyar agár) a magyar ember évszázados tenyésztői munkájának eredménye, hozzátartoznak a hazai tájhoz. A tenyésztő szervezetek célja, hogy a magyarországi állomány, szabályozott, ellenőrizhető tenyésztés során született, egészséges, örökletes betegségektől mentes, fajtatiszta egyedekből tevődjen össze. A tenyésztés során kiemelkedően fontos a használati érték és a genetikai diverzitás megőrzése, mind a hagyományos, mind a XXI. század követelményeinek megfelelő készségek fenntartása. Mivel ezek a gyönyörű és intelligens állatok a magyarság, sőt az emberiség történelmének mindig is szerves és fontos társállatai voltak, nagyon fontos, hogy a mostani állatvédelmi helyzetben és a

kutyanevelés-és tartás számos kitapintható és megoldásra váró kihívása és problémája miatt már időben megkezdjük gyermekeink tudatos és felelős állattartásra nevelését, aminek fontos része lehet az is, hogy megismertetjük velük a hungarikumként is tisztelt kutyafajtákat.

PUSKÁS FERENC ÉLETMŰVE

Szakterületi kategóriája: Sport
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

Puskás Ferenc (1926-2006), avagy ahogyan mindenki ismeri, Puskás Öcsi életművét messze földön ismerik. A sportlegenda maradandót alkotott nem csak a magyar válogatott, a legendás, olimpiai bajnok Aranycsapat kapitányaként, hanem a Real Madrid korszakos csillagaként is. Szinte minden kontinensen dolgozott, de mindig a hazáját képviselve. A zseniális játékoskal több helyen egyenesen Magyarországot azonosítják, olyan fogalmakkal párosítva, mint a virtuozitás, a nagyvonalúság, a világsikerek, a jó kedv, a népszerűség, a tehetség, a tökéletes szakmai tudás. Elmondhatjuk, hogy a sporthíresség minden idők legnagyobb futballjátékosa, felmérések szerint a világ legismertebb és legnépszerűbb magyar

embere, akit játékos-és edzői pályafutása, a futballpályán kívüli emberi helytállása az egyetemes magyarság ikonikus hősévé tett. Puskás Ferenc életműve egyedülálló és világhírű, ezért méltán szerepel a Hungarikumok Gyűjteményében.

A 100 TAGÚ CIGÁNYZENEKAR MŰVÉSZI ÉS HAGYOMÁNYŐRZŐ TELJESÍTMÉNYE

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A Magyar Örökség-díjas 100 Tagú Cigányzenekar nevét és eddigi teljesítményét méltán őrzi a Hungarikumok Gyűjteménye mellett az Aranykönyv és a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeuma is. Az idén 30 éve alapított világhírű társulat egyedülálló zenei formáció, amely komolyzenét, többek között Liszt, Bartók, Kodály, Hubay, Erkel, Brahms, Csajkovszkij és Strauss műveit adja elő, mindamelllett tradicionális magyar cigánymuzsikát, magyar nótát és népdalt is játszanak. A zenekar művészi és hagyományörző teljesítménye példaértékű a hazai kulturális és művészvilágban. Az érték hungarikummá nyilvánítását a 100 tagú Cigányzenekar Országos Kulturális Egyesület kezdeményezte, amely méltó módon ápolja az egyedülálló magyar cigányzene hagyományait, amely

művészi értékjelenségként példaértékű és pozitív imázs-formáló. A beadvány aláhúzza, hogy a 100 Tagú Cigányzenekar a magyarság önmagával, a világ legalább egy része pedig a magyarsággal azonosítja. A zenekar életműve igazi magyar érték, amely kiemelkedő jelentőséggel bír az ország-és nemzetmárka jelképes kirakatában.

A MOLNÁRKALÁCS BORSODNÁDASDI HAGYOMÁNYA

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

Borsodnádásd élő néphagyománya a molnárkalács ostya sütése. Az édesség a római katolikus liturgiában használt szentelt ostyából alakult ki. A régmúltban a helyiek a mindennapok mellett elsősorban nagyböjt, húsvét, karácsony ünnepein és a fonóházban, lakodalmak során készítették. A hagyomány őrzése a családokon belül öröklődött egészen napjainkig.

A népi süteményt kerek tányérú, ollószzerűen nyitható sütővassal állítják elő. Borsodnádásdon kiemelkedően nagy a sütővasak előfordulása, mert a helyi Lemezgyár létrejötté (1864) után a kétlaki (paraszti és ipari) életformát folytató dolgozók az üzemben a vasak készítéséhez szükséges alapanyaghoz, szakértelemhez, gépekhez jutottak. A több száz borsodnádásdi sütővas között

nincs két egyforma, mindegyik más-más egyedi motívumot, szöveget hordoz. Az utóbbi évtizedben a Városi Önkormányzat és több civil szervezet felismerve a hagyomány közösségformáló erejét, bemutató sütéseket, fesztiválokat szervezett a népszokás továbbfejlődése érdekében. A szervezett hagyományörzés hatására egyre több fiatal vált a molnárkalács sütés tradíciójának aktív részesevé, tudatos és lelkes művelőjévé.

SZEGEDI PAPUCS

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Magyar Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Kiemelkedő nemzeti érték

A szegedi papucs különleges nemzeti értékünk. A helybeliek annyira szerették, hogy a fogadalmi templom központi freskóján Szűz Mária is ezt a lábbelit viseli. A kézi munkával készült szegedi papucsok készítésének ismert mesterei voltak az 1920-as években Nagy Mátyás, Ótott János, Ménösi Lajos és Tuksa Gyula, később Jávor Péter, Kriska Péter, Baranyai István, Karácsonyi János, Bárkányi István. Napjaink hagyományos szegedi papucsának készítése sokáig az 1914-ben Szegeden született Rátkai Sándor, a Népművészet Mestere nevéhez fűződött. Az idős mester által is használt, több száz éves eredeti gyártási technológia megőrzésére jött létre a 2003-ban a Rátkai Sándor Közhasznú Alapítvány, a fiatalok kitaníttatása és a kulturális örökség védelme céljából, amely a következő évben a szegedi papucsot le is védette. 2009 óta a hagyományt főként Sallay Tibor viszi tovább, aki első szegedi pa-

pucsait még a 2011-ben elhunyt Rátkai Sándor életében, az ő útmutatása alapján készítette. Eredeti, kézi varrású szegedi papucsot Ormándi László is készít, aki a mesterséget – három éven keresztül – ugyancsak Rátkai Sándor papucsos mestertől tanulta, és azóta is a hagyomány megőrzését ő is fontos feladatának tartja.

FELSŐ-TISZA VIDÉKI BEREGI KERESZTSZEMES HÍMZÉS

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje: Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A keresztszemes hímzések közül talán a legismertebb a beregi keresztszemes hímzés, amely országhatáron túl is ismert és kedvelt. A beregi keresztszemes hímzés a beregi tájegység jellegzetes hímzési technikája. A beregi textíliák páratlan gazdag motívumkincset őriztek meg. Az 1930-as évekig kizárólag piros és kék színt használtak, ezt követően a sokszínű színezés vált divattá. A kézimunkáknak igen változatos a mintakincse, de a minták mindig egységes szerkezetben, csíkot alkotva kerülnek rá a textíliákra. A virágok általában indás szerkezetben képeznek összefüggő sort. Csíokban kerülnek a tárgyra az egymás mellé állított, statikus minták, a korsós, cserepes virágok, a virágkoszorúk, a csokrok, a szembe avagy egy irányba néző

madár- vagy állatfigurák is. A virágok közül a rózsát, a szegfűt és a tulipánt kedvelték a legjobban, de a gyakori minták közé tartozott a rozmarin, a lóhere, a labdarózsa, az árvácska és a liliom is. A díszítmények között ott találjuk a különféle terméseket is, így a szőlőfürtöt, a ribizlit vagy a makkot. A beregi keresztszemes hímzés utókor számára történő megőrzése nagyon fontos feladat.

MAGYAR NÉPMESÉK RAJZFILMSOROZAT

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A Pannónia Filmstúdió Kecskeméti Műtermének egyik legnagyobb sikere a Magyar népmesék, mely a hazai rajzfilmgyártás aranykorából való. A rajzfilmsorozat ötlete Mikulás Ferenc stúdióvezetőtől származik; rendezője, szakértője pedig Jankovics Marcell Kossuth- és Balázs Béla-díjas magyar rajzfilmrendező volt. A sorozat készítése 1977-ben kezdődött, összesen 100 epizód, 12,5 órányi anyag készült el, a nagy sikerre való tekintettel már angol nyelven is elérhető részekkel. A világhálón fellelhető rajzfilmsorozatnak már több mint 100 milliós megtekintettsége van, a világ számos részén, az Egyesült Államokban, Indiában és a Fülöp-szigeteken is nagy népszerűségnek örvend. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzkutató Csoportja által őrzött gyűjteménynek köszönhetően sikerült bemutatni a magyar nyelv archaikus szépségét, mindehhez nagyban hozzájárult a narrációt végző színészek szakmai tudása, különösen Szabó Gyula előadásmódja tette emblematikussá a sorozatot. Az alkotók a képi anyag kialakításánál a történelmi Magyarország területétéről 100 évvel ezelőtt összegyűjtött

díszítőművészeti kincseket használták fel, a Kaláka együttes pedig magyar népdalokat dolgozott fel a kísérőzenéhez. A magyar népmesékben rejlő különleges képi, zenei világ és narratíva teszi egyedi értéké a rajzfilmsorozatot. A népmesék kedvessége, humora, ravaszsága, pajkossága hűen ábrázolja nemzetünk lelkét, érzéseit, valódi karakterét. Mindezek mellett, határainkon innen és túl is széles elismertségnek örvendő Magyar népmesék rajzfilmsorozat epizódjaiban olyan örök igazságok, alapértékek fogalmazódnak meg, amelyek méltóvá teszik arra, hogy része legyen a Hungarikumok Gyűjteményének.

MAGYAR PÁLOS REND

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A Pálos Rend, mint az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend közel 800 éve tölt be meghatározó szerepet nemzetünk történelmében, kultúrájában, szellemi és lelki életében. A rendet Boldog Őzséb esztergomi kanonok alapította, amikor 1250-ben egyesítette a Patacs-hegyi és a pilisi remetéket. A rend központja jelenleg a lengyelországi Częstochowában, a Jasna Góra-i kolostorban van, a magyar tartomány székhelye pedig Pécsen található. A pálosok által emelt templomok, kolostorépületek, az általuk létrehozott képzőművészeti alkotások, irodalmi művek a magyar kultúra maradandó kincsei. A magyar nyelv története szempontjából külön említést érdemel a pálos szerzetesek által készített két fontos középkori imádságos mű: a Festetics- és a Cseh-kódex.

HALASI CSIPKE

Szakterületi kategóriája: Kulturális örökség
Besorolásának legmagasabb szintje:
Hungarikumok Gyűjteménye
Legmagasabb törvényi címe: Hungarikum

A mesés Halasi csipke készítése ropant aprólékos, időigényes. Százszázalékos kézi munkát igényel, amelyet hófehér, lehetőleg finom cérnával és a szinte láthatatlan tűvel végeznek. Készítésének titkát csak a beavatottak, a halasi csipkevarrók ismerik. A csipkevarrás egyedülálló technikája nemzedékről-nemzedékre száll, s e tudással a Csipkeház kiváló népi iparművészei alkotják meg cernából a csodát Kiskunhalason. A technika, bár több mint 110 éves, a csipkék mégis minden évben új motívumokkal bővülnek, melyekben a hagyomány a jelenkor értékeivel társul. A magyar állam ajándékként számos nemzetközi kiválóság és előkelőség kapott halasi csipkét. Többek között magáénak tudhat ezekből az egyedülálló művészi darabokból néhányat a japán császárné, II. Erzsébet brit királynő, Bush volt amerikai elnök felesége. Halasi csipkét kapott ajándékba az 1996-ban Magyarországra látogató II. János Pál pápa is.

A NYÍREGYHÁZI SÓSTÓI-ERDŐ

Szakterületi kategóriája: Természeti környezet
Besorolásának legmagasabb szintje:
Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Értéktár
Legmagasabb törvényi címe: Vármegyei érték

A Nyíregyháza területén található Sóstói-erdő mintegy 370 hektáros tömbje homoki tölgyes maradványként a Kárpát-medence egyik leginkább visszaszorult erdőtípusát képviseli. E terület első említése 1426-ból származik, első ábrázolása pedig az 1784-es I. katonai felmérés térképein látható. Az erdő ősi, természetes eredetű, bár egy jól ismert – történeti alapokat nélkülöző – anekdota szerint az 1700-as évek elején egy véletlennek köszönhetően telepítették. A régi időkben a vízállásokat halastóként, kenderáztatóként, vályogvető helyként, a nedves tisztásokat kaszálóként vették igénybe. A cserjésekben boronának, seprűnek, vesszőnek vágta ágakat, a bogyókat festőanyagként gyűjtötték. Emel-

lett méhészet, gombászás, cserkéreg-nyerés, makkoltatás, legeltetés és vadászat is folyt. A Natura 2000 hálózat kialakításakor az erdő területének kétharmad része került „Sóstói-erdő” néven, HUHN20109 azonosító kóddal az európai közösségi jelentőségű kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek sorába.

IV. GÉGÉNY A NEMZETI ÉRTÉKMOZGALOMBAN – A GÉGÉNYI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR

Gégény Község Önkormányzata – a településvezetés és Zakor Ildikó polgármester asszony nyitottságának köszönhetően – 2016-ban a rétközi települések sorában a legelsőként egyikeként alapította meg a Gégényi Települési Értéktárat. Továbbá ösztönözte és szakmailag támogatta a Dombrádi Települési Értéktár megszületését is Kocsi Erika ötletre és szakmai segítségével.

2012. április 2-i ülésén fogadta el az Országgyűlés a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt (az ún. hungarikumtörvényt). A törvény megalkotásának célja az országos és helyi értékek tudatosítása, számbavétele és védelmének biztosítása volt. A jogszabály az önkormányzatokra kötelező feladatot nem rótt, csupán lehetőségként ajánlotta a helyi (települési) értéktárak létrehozását, amely a megyei, az országos és a külföldi értéktárakkal együtt képezne egységes egészet. Gégény Község Ön-

kormányzat Képviselőtestülete 75/2015. (IX.29.) határozatával döntött a Települési Értéktár létrehozásáról, a 76/2015. (IX.29.) határozattal pedig létrehozta a Gégényi Települési Értéktár Bizottságot, a helyi értékeket folyamatosan felértékelő célrend szisztémájára építve. A sikeres Hung-2022 pályázat keretében – a korábbi Hung-2017 folytatásaként – a nemzeti értékek világába nem csupán helyi, hanem regionális és országos szinten is bepillantást adó projektelemek, így jelen kiadvány képsor is segítenek az érdeklődőknek a nemzeti értékmozgalmat megismerni és benne elhelyezni a gégényi értékek világát. Ha bárki kedvet érez a nemzeti értékmozgalomba való bekapcsolódásra, akkor az alábbi felületeken tájékozódhat és kaphat segítséget:

www.hungarikum.hu

www.hungaroptimum.com

gegenyiertekek.hu

Bővebben: www.gegeny.hu/helyiertektar

LÁTOGASSON EL ÖN IS GÉGÉNYBE ÉS TEKINTSE MEG EZT A KEDVES ÉS HAGYOMÁNYÉLTETŐ RÉTKÖZI KÖZSÉGET!

